

Framtidens bibliotek: glesbygd 2.0

Dagens ämne känns väldigt stort, därför tar jag mig an det på det enda sätt jag kan: utifrån mitt eget biblioteks synvinkel. Eftersom jag är här som representant för ett litet glesbygdsbibliotek får dagens ämne "Framtidens bibliotek" i mitt fall naturligtvis underrubriken "glesbygd 2.0".

Jag ska kort presentera Vilhelmina kommun för er. Det är en avlång kommun, med fjällen i ena änden och tätorten i den andra. Avstånden är långa. Här bor strax över 7000 personer, med i stort sett samma behov som alla andra människor. Det är vilken stad som helst - fast i miniatyr. Ett enda folkbibliotek finns, utan filialer.

Vilhelmina och resten av det analoga Sverige har på senare år blivit digitalt. För biblioteken har övergången från analogt till digital blivit en kärnfråga, hela tillvaron sätts plötsligt på spel. Vad händer med biblioteken? Vad händer med bibliotekarierna? Behövs vi? Vilken roll ska vi ha i detta nya samhälle? Förvirring råder, både domedagsprofeter och euforiska framtidsoptimister hörs i bruset.

Det analoga biblioteket kännetecknas av huset och samlingen, det är lite svårörligt och trögt, tyngt av byggnadens och böckernas vikt. I centrum står uppgiften att långsiktigt ansvara för historiskt uppbyggda samlingar. Med den digitala världens intåg har biblioteket fått en dubbel karaktär. Den nya världen ger oss it-baserade tjänster som är flexibla, föränderliga och platsoberoende. Det analoga biblioteket dematerialiseras delvis, biblioteket får en sida som är snabbare, lättare, och rörligare. Fokus glider från den historiskt uppbyggda samlingen till användaren. Vilka intressen har Vilhelminas kommuninvånare? Vad behöver vi strukturera, organisera och presentera på ett begripligt sätt för dem?

Vår nya roll får konturer, kompetensen och sättet att arbeta förändras. Vi går från att samla, systematisera och tillhandahålla till att bli ett kunskapscentrum med kompetens att utvärdera, kvalitetssäkra, förädla och presentera information, allt för den som nu står i centrum: användaren.

Tillbaka till rubrikens begrepp 2.0. Det pratas om webb 2.0, bibliotek 2.0, bibliotekarie 2.0, men vad menar vi egentligen? Än finns ingen vedertagen definition, så jag kan bara ge min egen något bristfälliga syn på saken.

Jag ska ge ett par exempel på det jag tycker är motsatsen till 2.0 med hjälp av några användare.

Maria bor i Kittelfjäll, hon studerar och är småbarnsmamma. Hon läser på distans och har ca 35 mil enkel väg till sitt kursbibliotek. För att få tag på sin bok ringer hon folkbiblioteket. De i sin tur fjärrlånar boken som kommer efter några dagar, förutsatt att den stod inne på hyllan. Då har Jenny 13 mil enkel väg till sin bok. Att köra för att hämta den lockar inte, så hon väntar tills på fredag då Erica som jobbar på folkbiblioteket och veckopendlar från Kittelfjäll, åker hem för helgen.

Stefan som bor i Dikanäs ringer och vill för femte gången låna "Förvaltningen av fjällägenheter mm. inom renskötseområdet". När den kommer skickas den till högstadieskolans expedition som är centrum för snigelposten till Saxnäs och Dikanäs. Musikläraren som kör till Dikanäs en gång i veckan tar med sig boken och lämnar den på skolan, men Stefan kommer aldrig få fjärrlånet eftersom det hinner bli sommarlov, skolan stänger och ingen finns där för att lämna ut boken. Inget 2.0 där inte.

Men det finns ljuspunkter. Prästen vill få tag på ett par kapitel ur en sällsynt bok som finns på British Library. Vi skickar iväg e-brev och ett par dagar senare har han fått en digital kopia i sin e-brevlåda. Ibland är det närmare till London än till Umeå.

Konstigt nog är den analoga världens fysiska avstånd faktiskt olika beroende på i vilken ände man befinner sig. För alla som bor såkallat "avsidet" är det ett välkänt faktum att det är längre från Stockholm till Umeå än från Umeå till Stockholm, på samma sätt som det är längre från Umeå till Storuman än vice versa. En vän till mig, David, sa häromdagen enligt samma logik att anledningen till att han bosatt sig på det minsta ställe man kan tänka sig, utanför en liten by, är att ju längre bort man bor desto närmre har man själv till allt.

Vad är då mitt 2.0?

I min 2.0-värld har David kanske inte närmare till allt men inte heller längre än alla andra, de fysiska avstånden finns kvar men är inte lika begränsande. Jennys kursbok finns som e-bok, om inte kan hon själv beställa den direkt från sitt kursbibliotek och få den i brevlådan. Stefans "Förvaltningen av fjällägenheter mm. inom renskötseområdet" finns i fulltext och han kan läsa den så ofta han vill, oavsett om det råkar vara jul- eller sommarlov. Prästen kan fortsätta beställa kopior från British Library och nu behöver han inte ens gå till biblioteket eftersom han lärt sig hur man gör, han beställer sina kopior själv.

Den analoga världens avstånd finns kvar men vi samarbetar för att överbrygga dem och vi har alla samma närhet till den i det närmaste obegränsade digitala informationsrymden. De flesta har tillgång till det mesta hemifrån.

I min 2.0-värld är glesbygden den verkliga vinnaren. Aldrig har vägen till världen varit så kort, aldrig har världen haft så nära till Vilhelmina. I glesbygd 2.0 står det analoga biblioteket kvar. Det tar i mycket större utsträckning tillvara på de möjligheter tekniken erbjuder och mycket större resurser läggs på nätbaserade tjänster och det digitala är en självklar del av det vi kallar kärnverksamhet. För biblioteket är användarnas delaktighet, interaktion och kunskapsprocesser i centrum oavsett om man vistas i det fysiska rummet eller i det digitala.

Det analoga biblioteket står kvar som mötes- och studieplats. Det står kvar för den som inte har tillgång till dator eller till internet, för den som vill ha en levande människa att fråga och för den som helt enkelt gillar det fysiska biblioteket. Biblioteket står kvar – fast uppdaterat i en 2.0-version.

Lina Forsebrant, Vilhelmina i november 2006